

vlasti rješavale prijekim sudom, ali izričući vrlo blage kazne i dajući neke manje ustupke.

Završno poglavlje opisuje završetak revolucionarnih zbivanja 1849. g. Zauzimanjem Osijeka od strane carskih trupa, bitno se smanjila uloga Narodne straže. U takvim prilikama, narodnjaci se suprotstavljaju carskoj odluci o raspuštanju Narodne straže i težnji da se njezini manji dijelovi integriraju u sastav carske vojske. Usporedo s tim događajima, dolazi do sukoba Upravnog odbora s konzervativcima, na čelu s vlastelinom Julijem Jankovićem. On se otvoreno suprotstavlja odlukama Županijskog odbora. Nema sumnje da su Oktroiranim ustavom konzervativci dobili na snazi. To se posebno vidjelo u postavljanju Julija Jankovića za vrhovnog upravitelja Požeške županije. Za njegove vladavine započinje proces reorganizacije županijske uprave. Novi polet konzervativnih snaga bio je u skladu s novonastalom situacijom, stvorenom Oktroiranim ustavom, kao logičkim slijedom predstojećeg apsolutizma.

U samom uvodu knjige, autor navodi da mu je zadaća da, na temelju brojnih arhivskih izvora i literature, cjelovito obuhvati problem društvenih odnosa u Požeškoj županiji, u čemu je i uspio. Materijal ove knjige iznesen je vrlo jasno i sistematski. Tome pridonose brojni grafikoni, tablice, nekoliko povijesno-geografskih karata, kao i mnoštvo fotografija. To s obzirom na bogatstvo građe, sadržajno obogaćuje knjigu i čini je razumljivijom. Knjiga je značajan doprinos proučavanju revolucionarnog pokreta na tlu Hrvatske polovinom prošlog stoljeća.

Robert Parnica

MIROSLAV BERTOŠA: JEDNA ZEMLJA, JEDAN RAT. ISTRA 1615/1618.

Pula 1986, str. 112

U izdanju Istarske naklade objavljen je još jedan u nizu vrlo vrijednih radova povjesničara Miroslava Bertoše, u kojem autor daje cjelovit presjek teških i krvavih zbivanja u Istri u vrijeme takozvanog uskočkog rata. Namjera autora nije bila da ovom studijom dade doprinos događajnoj historiji, niti da podrži neki od nacionalno-romantičarskih mitova, već da iznošenjem društvenih, gospodarskih i demografskih činitelja objasni političke prilike koje su dovele do ratnih razaranja, kojih su se posljedice dugotrajno osjećale u životu istarskog pučanstva, ostavljajući dubok trag u mentalitetu ljudi tog podneblja. Stavljajući u središte interesa sudbine običnih ljudi, istarskih seljaka koji su iznijeli najteži teret rata, plativši ga najvišom cijenom, vlastitim životima, autor istražuje uskočki rat kao dio socijalne povijesti Istre.

Političke prilike u Istri najneposrednije je određivao stoljetni antagonizam dviju sila, Venecije i Austrije, koje su među sobom podijelile Istru. Autor naglašava postojanje problema adekvatnih imena za ta dva »politička« dijela Istarskog poluotoka te se odlučuje za termine »Pokrajina Istra« ili »Mletačka pokrajina« za dio teritorije pod vlašću Venecije, te »Pazinska

knežija« odnosno »Istarska knežija« za teritoriju pod vlašću Habsburgovaca. Sukobi u Istri zbili su se u XVI st, kad Venecija i Austrija nisu uspjele, povući definitivnu granicu, pa su taj međuprostor naselili seljaci i s mletačke i s austrijske strane. Nepodijeljene parcele, tzv. »diferencije«, umjesto područja zajedničkog života i suradnje postale su ubrzo područja sukoba u kojima su pljačke, palež i ubojstva postali svakodnevnicom. Tragičnost tih događaja povećala se saznanjem da su u sukobu s obje strane sudjelovali pripadnici iste »nacije«, ljudi iste etničke i klasne pripadnosti, ljudi koje su spajali gospodarski i kulturni interesi, nerijetko i rodbinske veze, ali ih je dijelila podanička pripadnost, »banderijski« mentalitet, koji im je davao mogućnost i »pravo« na ispoljavanje agresivnih, rušilačkih i pljačkaških poriva.

Autor nam prezentira interese koji su vodili zaraćene strane u sukobu, ali ne nalazi da je pravda bila na ičijoj strani. Granične pretenzije i želja za utjecajem na slobodnu plovidbu Jadranom potiču Veneciju i Austriju, gradovi se bore za promicanje svojih solana, slobodu trgovačkih putova, status trgovaca na sajmovima, za probitačnu carinsku i mitničku regulativu, seljaci za oranice i pašnjake, a uskoci za egzistenciju na tom području koju su ostvarivali gotovo isključivo »pljačkaškom privredom«.

Ratni je sukob rezultirao stalnim nedaćama, a ubojstvima, pljački i paležu pridodaju se otmice, česti zbjegovi te velika glad kao posljedica uništene poljoprivrede, trgovačke blokade i pojačanih feudalno-fiskalnih obveza. Time se krug bremenitosti zatvorio — mnogo je seljaka stupilo u plaćeničku vojsku, dio ih se odmetnuo i plaćkao za vlastiti račun, a preostali, u vrlo teškim uvjetima, pod zaštitom vojnika, nisu uspijevali proizvesti dovoljno hrane. Pod takvim je okolnostima pljačka namirnica, stoke i ljetine postala osnovnim vidom ratnog privređivanja.

Kroz likove dvoje uhoda, autor nam, na temelju arhivskog materijala, vrlo uvjerljivo oslikava sudbinu malog čovjeka, kojeg je ratni vihor izbacio iz normalnog životnog tijeka, pokazujući nam time svoj interes za obične ljude kojima je povijest namijenila najveći teret, ali i potpunu anonimnost.

Statistički podaci kojima se prezentiraju teške posljedice uskočkog rata na područjima najžešćih sukoba zapanjuju: ubijeno je ili oteto 50% odraslih muškaraca, spaljeno 90% kuća, uništeno 97% stoke, a isto toliko oranica ostalo je napušteno ili neobrađeno. U vrijeme uskočkog rata i neposredno nakon njega, krivulja demografskog i gospodarskog pada Istre najdublje se spustila. To tragično razdoblje istarske prošlosti nadopunila je 1631—32. g. još i velika epidemija kuge.

Ova se studija ne bavi proučavanjem uskočkog rata kao izdvojenog povijesnog događaja, već daje kompleksan uvid u jednu etapu istarske prošlosti, prikazujući nam uzroke tog stanja i njegove dugotrajne posljedice. Ujedno ona je nesumnjiv doprinos polemološkom istraživanju starije hrvatske prošlosti, inače rijetkom u našoj historiografiji.

Nadasve je potrebno istaći mišljenje autora o ulozi uskoka u tim događajima. On smatra da ocjenu njihove uloge u Istri iznijetu u ovom radu ne treba shvatiti kao ocjenu njihova sveukupnog dugogodišnjeg djelovanja na Jadranu, a kao pristaša kritičke historiografije zalaže se za odbacivanje nacionalnoromantičarskih mitova i knjiških klišea, koji bi trebali biti prevladani u suvremenoj historiografiji.

Zlatko Stubić

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 20

ZAGREB

1987.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb — Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 1.000 din

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 20

Za izdavača
dr. *Nikša Stančić*

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

ANTIC dr. LJUBOMIR, Centar za istraživanje migracija, Trnjanska bb, Zagreb

BERTOŠA SLAVEN, student Filozofski fakultet, Zagreb

BRANDT dr. MIROSLAV, ul. Socijalističke revolucije 73, Zagreb

BUDAK mr. NEVEN, Filozofski fakultet, Zagreb

IVELJIĆ ISKRA, Ilica 165, Zagreb

JANEKOVIĆ-RÖMER ZDENKA, Filozofski fakultet, Zagreb

JURIŠIĆ IVAN, Filozofski fakultet — Zavod za hrvatsku povijest, Krčka 1

LAUŠIĆ dr. ANTE, Centar za istraživanje migracija, Trnjanska bb, Zagreb

LOVRENOVIĆ mr. DUBRAVKO, Račkog 1, Filozofski fakultet, Sarajevo

MIJATOVIĆ ANĐELKO, P. Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb

MIROŠEVIĆ mr. FRANKO, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SRH, Zagreb

OČAK dr. IVAN, Filozofski fakultet — Zavod za hrvatsku povijest, Krčka 1

PARNICA ROBERT, student Filozofski fakultet, Zagreb

PAVLIČEVIĆ dr. DRAGUTIN, Filozofski fakultet — Zavod za hrvatsku povijest,
Krčka 1, Zagreb

PERIĆ dr. IVO, Istraživački centar JAZU, Lapadska obala 6, Dubrovnik

ROKSANDIĆ mr. DRAGO, Filozofski fakultet, Istorijjski seminar, Čika Ljubina
18—20, Beograd

STRČIĆ dr. MIRJANA, Kumičićeva 42, Rijeka

STRČIĆ PETAR, Arhiv Hrvatske, Zagreb

STUBLIĆ ZLATKO, Vlaška 12, Zagreb

SZABO dr. AGNEZA, Muzej grada Zagreba, Zagreb